

Prawo autorskie

Niniejsze materiały podlegają ochronie zgodnie z **Ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych** (Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83 z późniejszymi zmianami).

Materiał te udostępniam **do celów dydaktycznych** jako materiały pomocnicze do wykładu z przedmiotu Metrologia prowadzonego dla studentów Wydziału Elektrotechniki i Informatyki Politechniki Lubelskiej. Mogą z nich również korzystać inne osoby zainteresowane metrologią. Do tego celu materiały te można **bez ograniczeń przeglądać, drukować i kopiować wyłącznie w całości**.

Wykorzystywanie tych materiałów bez zgody autora w inny sposób i do innych celów niż te, do których zostały udostępnione, **jest zabronione**.

W szczególności **niedopuszczalne jest**: usuwanie nazwiska autora, edytowanie treści, kopiowanie fragmentów i wykorzystywanie w całości lub w części do własnych publikacji.

Eligiusz Pawłowski

Uwagi dydaktyczne

Niniejsza prezentacja stanowi **tylko i wyłącznie materiały pomocnicze** do wykładu z przedmiotu Metrologia prowadzonego dla studentów Wydziału Elektrotechniki i Informatyki Politechniki Lubelskiej. Udostępnienie studentom tej prezentacji nie zwalnia ich z konieczności sporządzania **własnych notatek z wykładów** ani też nie zastępuje **samodzielnego studiowania** obowiązujących podręczników.

Tym samym zawartość niniejszej prezentacji w szczególności **nie może być** traktowana jako zakres materiału obowiązujący na egzaminie.

Na egzaminie obowiązujący jest **zakres materiału faktycznie wyłożony podczas wykładu** oraz zawarty w odpowiadających mu fragmentach **podręczników** podanych w wykazie literatury do wykładu.

Eligiusz Pawłowski

Tematyka wykładu

Metody zerowe: mostkowa i kompensacyjna

Kompensatory napięcia stałego

Kompensatory napięcia przemiennego

Komparator termoelektryczny wartości skutecznej

Metody zerowe

Metoda **kompensacyjna** i metoda mostkowa należą do grupy metod **zerowych**.

Pomiar metodą zerową polega na **sprowadzeniu do zera** sygnału równowagi, tzn. różnicy wielkości mierzonej X i wielkości znanej (kompensującej) X_w . Wynikiem pomiaru wielkości mierzonej X jest wówczas znana wartość wielkości kompensującej X_w .

Czynności badania różnicy $X - X_w$ i sprowadzania jej do zera nazywamy **równoważeniem**.

Równoważenie realizowane jest za pomocą dwóch elementów: **detektora zera i urządzenia równoważącego**.

Detektor

Detektor jest elementem lub zespołem, który po doprowadzeniu do niego różnicy $X - X_w$ jest zdolny sterować procesem równoważenia przyrządu pomiarowego.

Uwaga! W praktyce stan równowagi **nie może być określony** matematyczną równością $X - X_w = 0$, gdyż istnieje nieskończenie wiele wartości $|X - X_w| < \Delta_D X$ dla których detektor przyjmuje jeden i ten sam stan (traktowany jako stan zrównoważenia układu).

Wielkość $\Delta_D X$ nazywamy **progiem czułości** (pobudliwości). Dopiero po przekroczeniu tego progu stan detektora ulega zmianie.

Ta niekorzystna właściwość detektora jest przyczyną występowania **błędu czułości** (lub nieczułości, zależnie od autora).

Detektor – wskaźnik stanu kompensacji

W kompensatorach prądu stałego jako wskaźniki równowagi stosuje się **galwanometry** magnetoelektryczne, **wzmacniacze** elektroniczne prądu stałego lub **multimetry** cyfrowe z odpowiednim niskim zakresem napięć stałych.

W kompensatorach prądu przemiennego jako wskaźniki równowagi stosuje się **miliwoltomierze** napięcia przemiennego lub **multimetry** cyfrowe z odpowiednim niskim zakresem napięć przemiennych.

Metoda kompensacyjna

Metoda kompensacyjna jest to metoda pomiarowa oparta na pomiarze (lub sprowadzeniu do zera) różnicy dwóch odrębnych i niezależnych spadków napięcia, wywołanych przez różne źródła zasilania.

Charakterystyczną cechą dla tej metody jest **zależność** wyniku pomiaru (nawet w stanie równowagi układu) **od wartości napięć zasilających**.

Metoda mostkowa

Metoda mostkowa jest to metoda pomiarowa oparta na pomiarze (lub sprowadzeniu do zera) różnicy dwóch spadków napięcia, wywołanych przez to samo źródło zasilania, w obwodzie elektrycznym złożonym co najmniej z dwóch gałęzi równoległych.

Charakterystyczną cechą dla tej metody jest **niezależność** wyniku pomiaru (w stanie równowagi układu) **od wartości napięcia zasilającego**.

Zastosowania metod mostkowych i kompensacyjnych

Metoda mostkowa wykorzystuje tylko **jedno napięcie** (źródło zasilania) i może być wykorzystana przede wszystkim bezpośrednio do pomiarów parametrów obwodów elektrycznych (rezystancji, indukcyjności, pojemności) oraz pośrednio do pomiaru prądów i napięć po uwzględnieniu zależności pomiędzy nimi a parametrami obwodu.

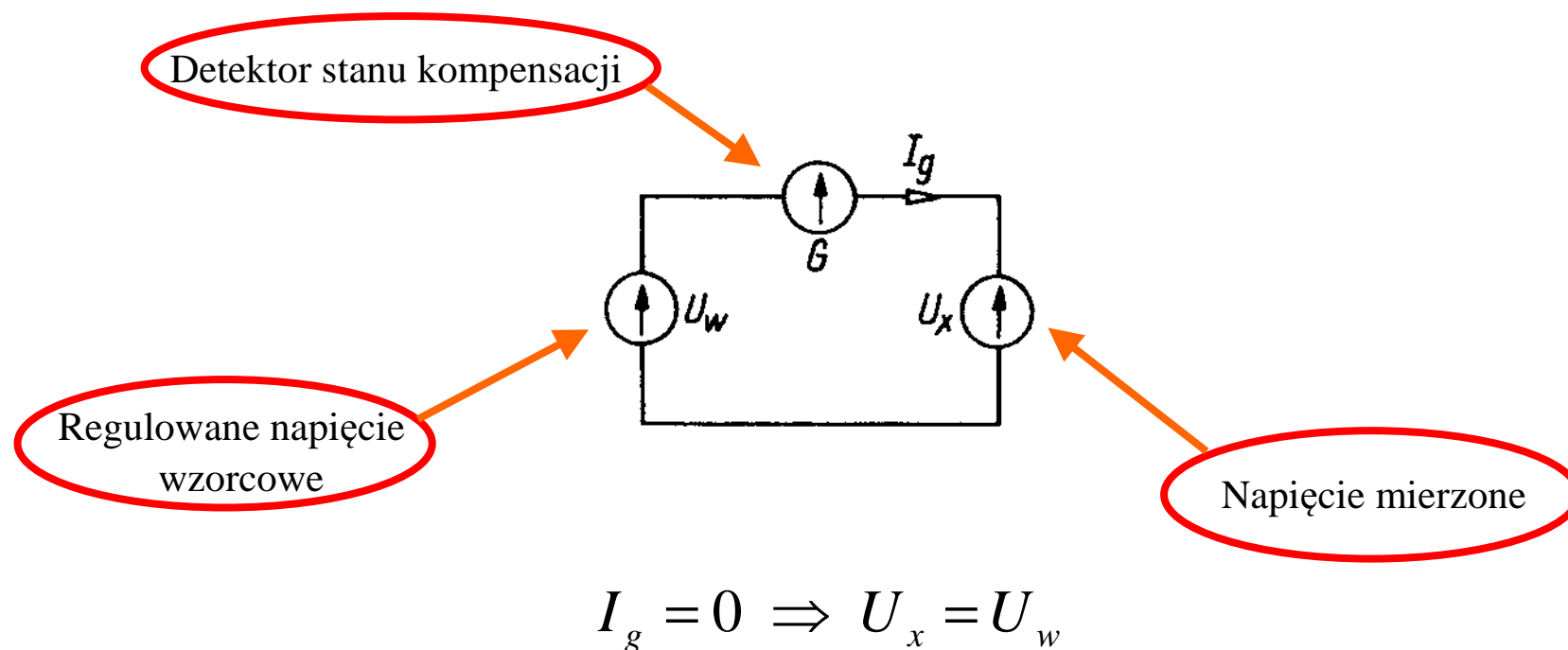
Metoda kompensacyjna wykorzystuje **dwa napięcia** (z których jedno jest źródłem zasilania) i może być wykorzystana przede wszystkim do pomiarów sił elektromotorycznych, prądów i napięć oraz pośrednio do pomiaru parametrów obwodów elektrycznych (rezystancji, indukcyjności, pojemności) po uwzględnieniu zależności na występujące na nich spadki napięć.

Rodzaje kompensatorów

W praktyce stosowane są cztery rodzaje kompensatorów:

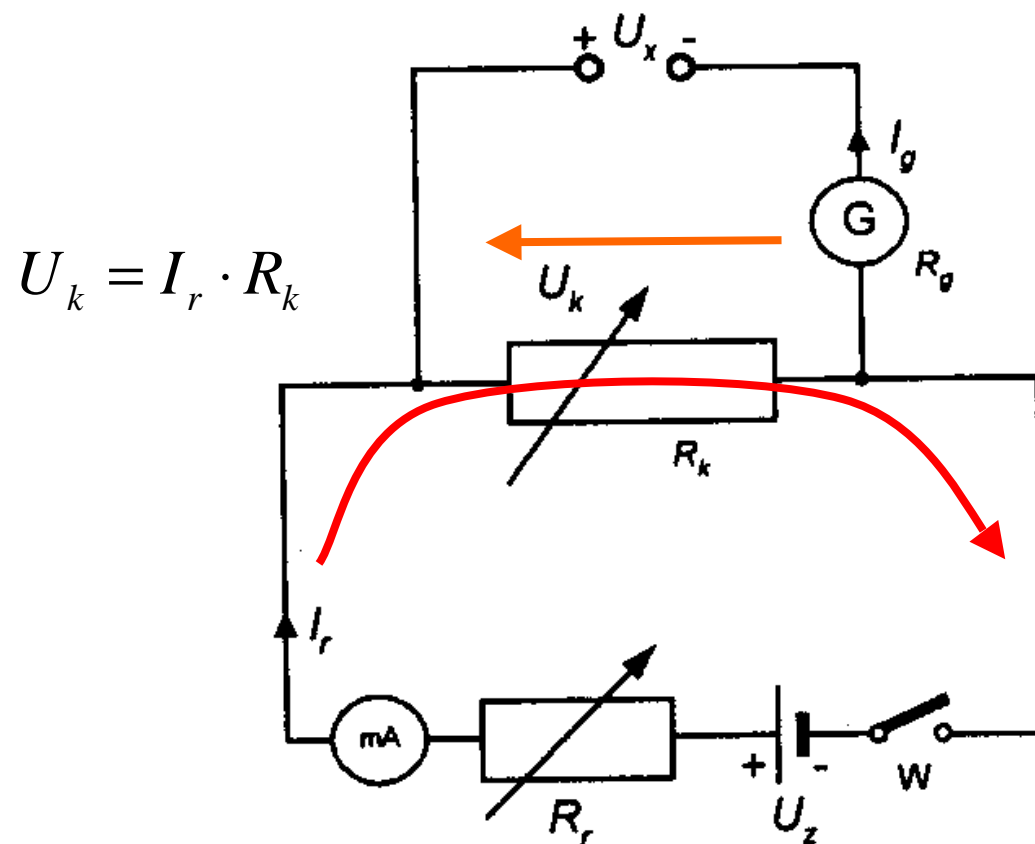
- kompensatory napięć i prądów **stałych**
- kompensatory napięć i prądów **przemiennych**

Zasada kompensacji napięć

Brak prądu w detektorze (galwanometrze) oznacza równość napięć.

Ogólna idea kompensatora napięcia stałego

Regulowane napięcie wzorcowe (kompensacyjne) U_k uzyskuje się jako spadek napięcie na znanej rezystancji R_k przy znanym prądzie I_r .

Zalety pomiarów kompensatorem napięciowym

Pomiary kompensatorem charakteryzują się **zaletami**:

- w chwili pomiaru kompensator napięciowy nie pobiera prądu z obwodu mierzonego (brak spadku napięcia na rezystancji wewnętrznej obwodu mierzonego),
- możliwość pomiaru siły elektromotorycznej ogniwa o dużej rezystancji wewnętrznej (np.: ogniwa pH-metrycznego),
- możliwe jest uzyskanie wysokiej rozdzielczość pomiarów (nawet do 5 dekad) przy małych błędach pomiaru (nawet $< 0,005\%$).

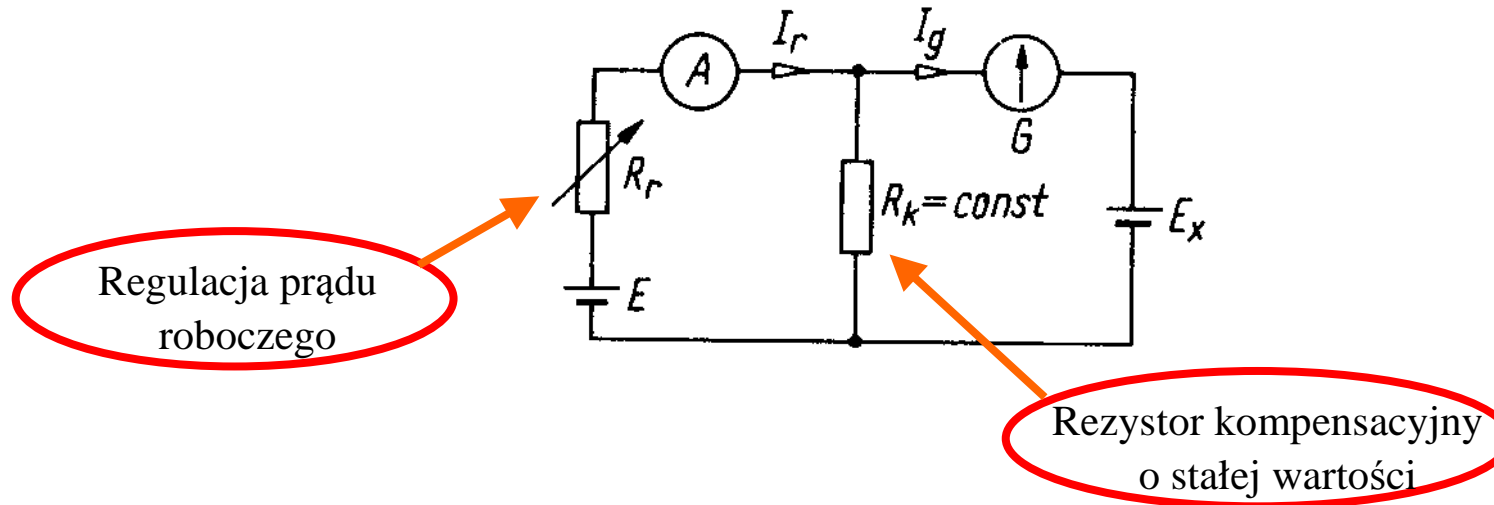
Kompensatory o stałej rezystancji i stałym prądzie

Kompensatory napięcia stałego budowane są w dwóch odmianach:

- **kompensatory o stałej rezystancji** (regulowanym prądzie roboczym) – napięcie kompensacyjne $U_k = I_r \cdot R_k$ powstaje jako spadek napięcia na rezystorze R_k o stałej rezystancji, regulację napięcia kompensacyjnego realizują się poprzez zmianę wartości prądu roboczego I_r ,

- **kompensatory o stałym prądzie** roboczym (regulowanej rezystancji) – napięcie kompensacyjne $U_k = I_r \cdot R_k$ powstaje jako spadek napięcia od prądu roboczego I_r o stałej wartości, regulację napięcia kompensacyjnego realizują się poprzez zmianę wartości rezystora R_k .

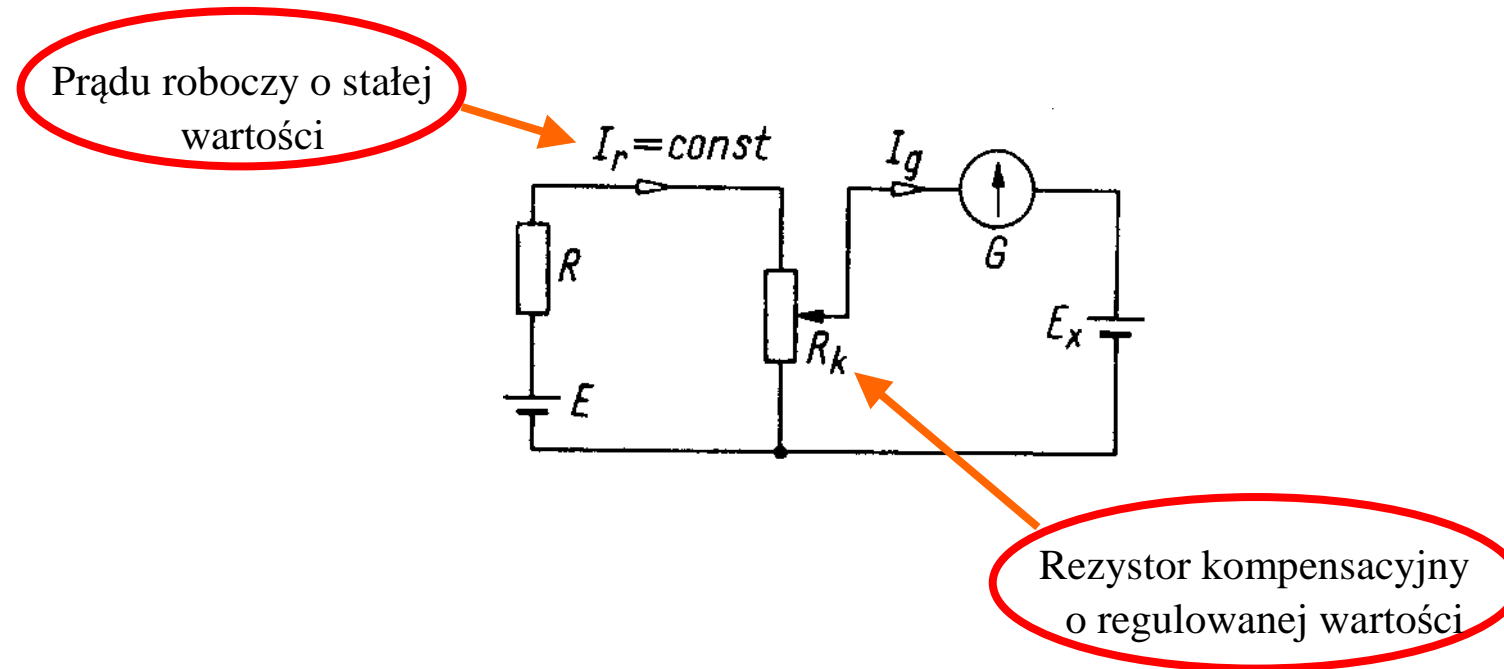
Układ kompensatora o stałej rezystancji

Rezystor regulacyjny R_r wraz z amperomierzem A umożliwiają uzyskanie na rezystorze kompensacyjnym R_k (o stałej wartości) napięcia kompensacyjnego o znanej wartości $U_k = I_r \cdot R_k$

Układ kompensatorów o stałym prądzie

Stała wartość prądu roboczego I_r wraz z regulowanym rezystorem kompensacyjnym R_k umożliwiają uzyskanie napięcia kompensacyjnego o znanej wartości $U_k = I_r \cdot R_k$

Kompensatory wysoko- i niskoomowe

Zależnie od wartości rezystancji R_k rozróżnia się:

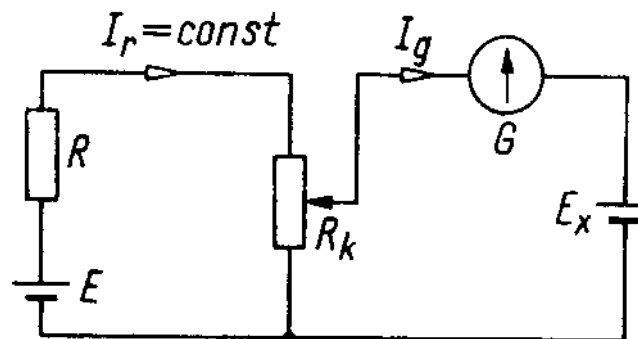
-kompensatory o dużej rezystancji (wysokoomowe) – pracują przy małych wartościach prądu roboczego I_r (w granicach $0,1 \div 1\text{mA}$) i służą do pomiarów napięć wyższych niż 100mV ,

-kompensatory o małej rezystancji (niskoomowe) – pracują przy większych wartościach prądu roboczego I_r (w granicach $10 \div 100\text{mA}$) i służą głównie do pomiarów napięć niższych niż 100mV .

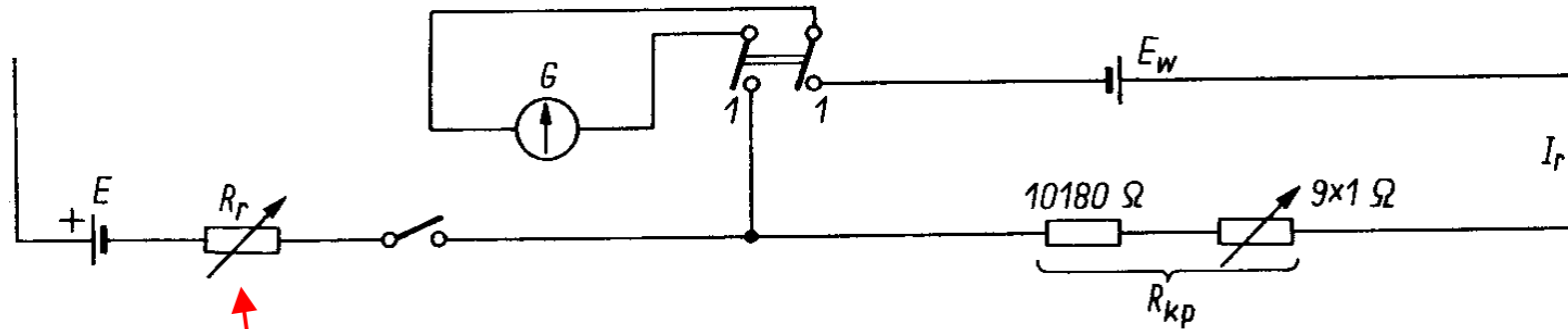
Kompensatory o stałym prądzie roboczym – problemy

Kompensatory o stałym prądzie roboczym I_r są **dokładniejsze**, ale ich budowa wymaga rozwiązania kilku **problemów**:

- sposób dokładnego ustawiania wartości prądu roboczego I_r (w praktyce stosuje się porównanie z ogniwnem wzorcowym),
- sposób regulacji rezystancji R_k nie wpływający na ustawioną wartość prądu roboczego I_r , tzn. zapewniający stałą wartość rezystancji w obwodzie prądu roboczego (w praktyce stosuje się układ kaskadowych dekad **Rapsa** lub dekady podwójne **Feussnera**).

Rezystor pomocniczy do nastawy prądu roboczego

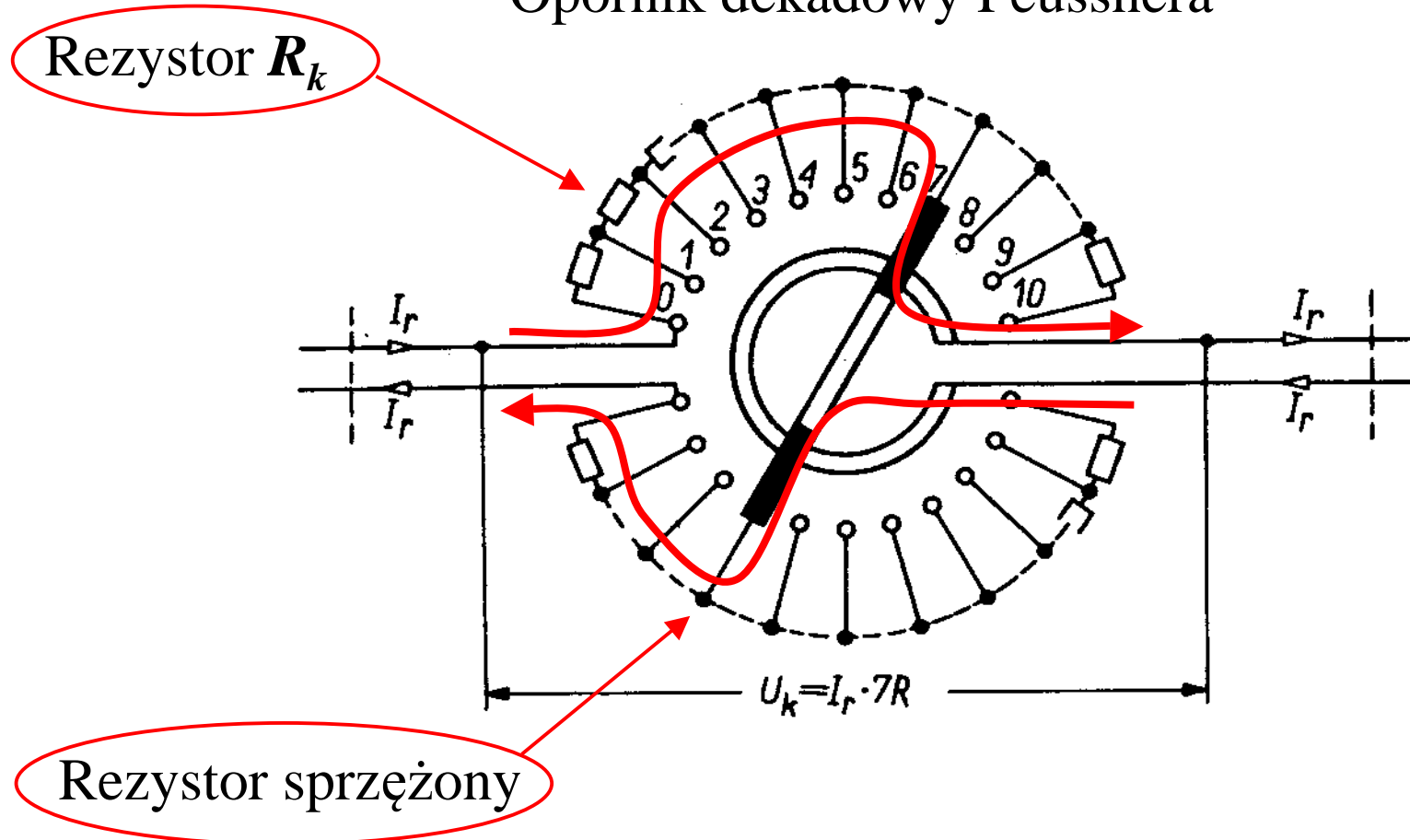

Rezystor regulacyjny R_r

Rezystor pomocniczy R_{kp}

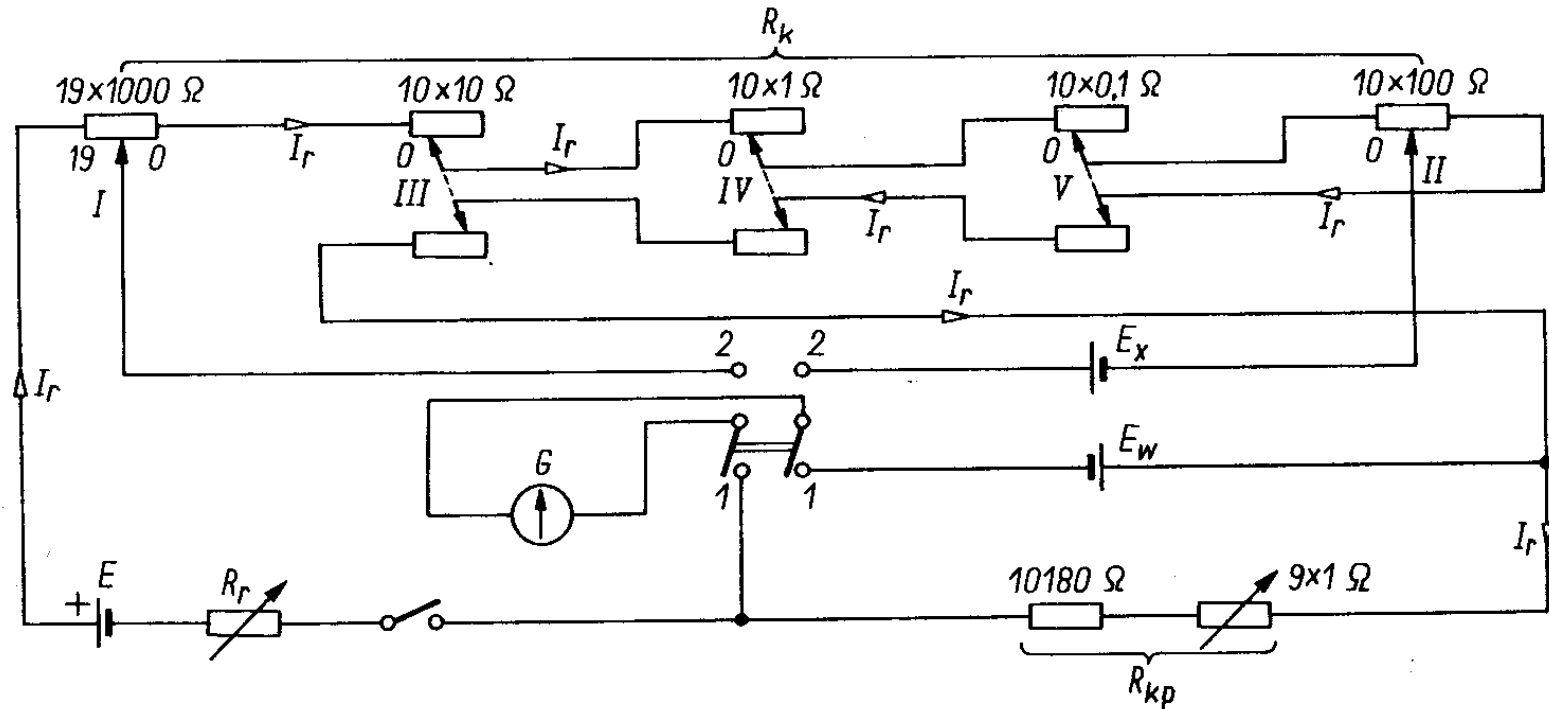
Rezystor pomocniczy R_{kp} umożliwia nastawienie prądu roboczego $I_r = 100 \mu\text{A}$ według ogniwa wzorcowego $E_w = 1,0180 \div 1,0189\text{V}$

Opornik dekadowy Feussnera

Podwójny, sprzężony opornik dekadowy Feussnera umożliwia regulację spadku napięcia U_k i zapewnia stałą wartość sumy rezystancji $R_k + R_r$. Dekady Feussnera można łączyć szeregowo.

5-dekadowy kompensator Feussnera

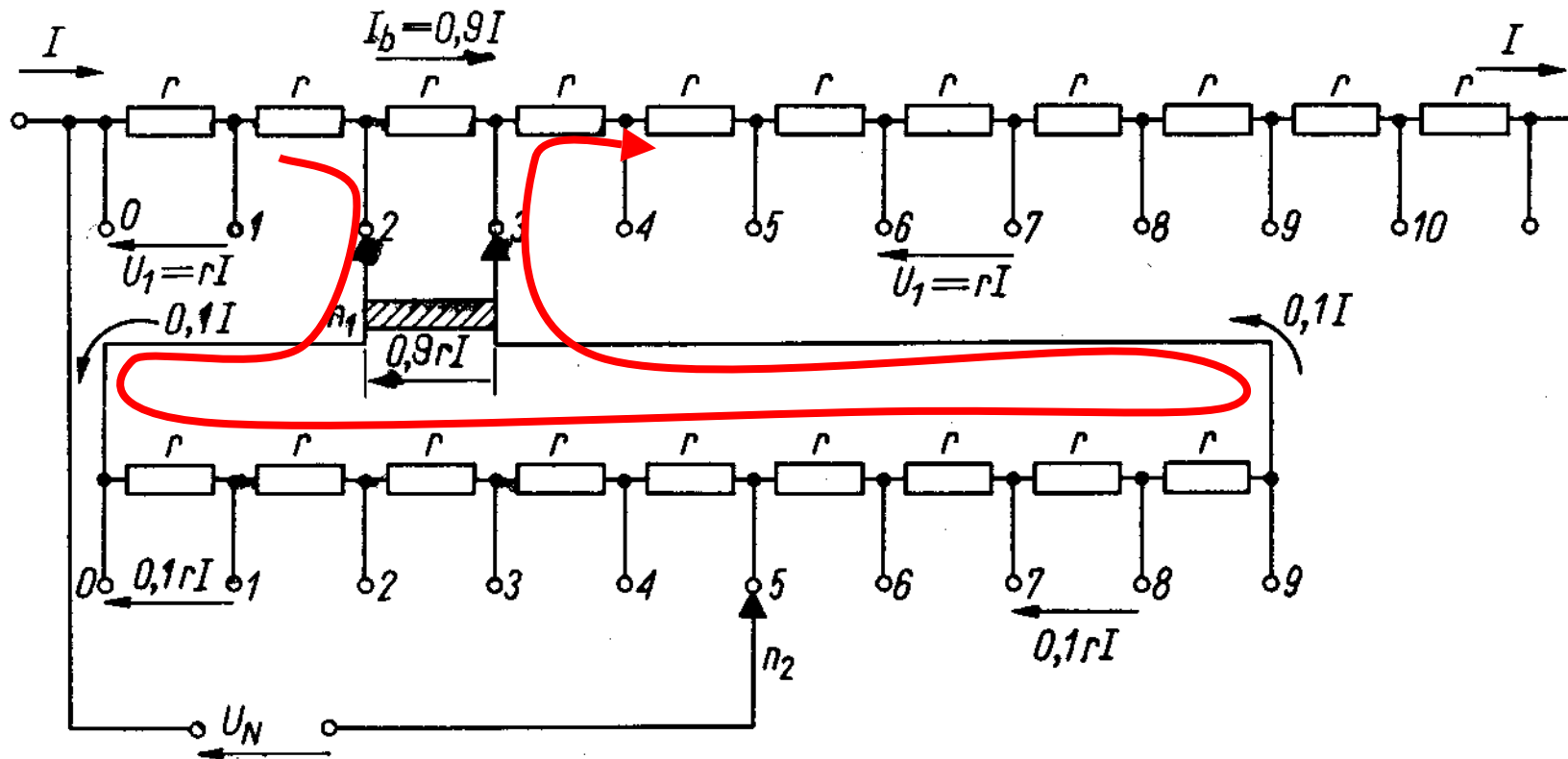
5-dekadowy kompensator zawiera 3 sprzężone dekady Feussnera oraz 2 dekady zwykłe.

Wady kompensatora Feussnera

Do **wad** kompensatora Feussnera można zaliczyć:

- stosunkowo dużą liczbę styków w przełącznikach, co może być źródłem niestabilności nastawionej wartości napięcia kompensacyjnego U_k ,
- stosunkowo dużą rezystancję opornika R_k (ok.20k Ω), co ma niekorzystny wpływ na ograniczenie czułości (duży błąd czułości).

Dekada kaskadowa Rapsa

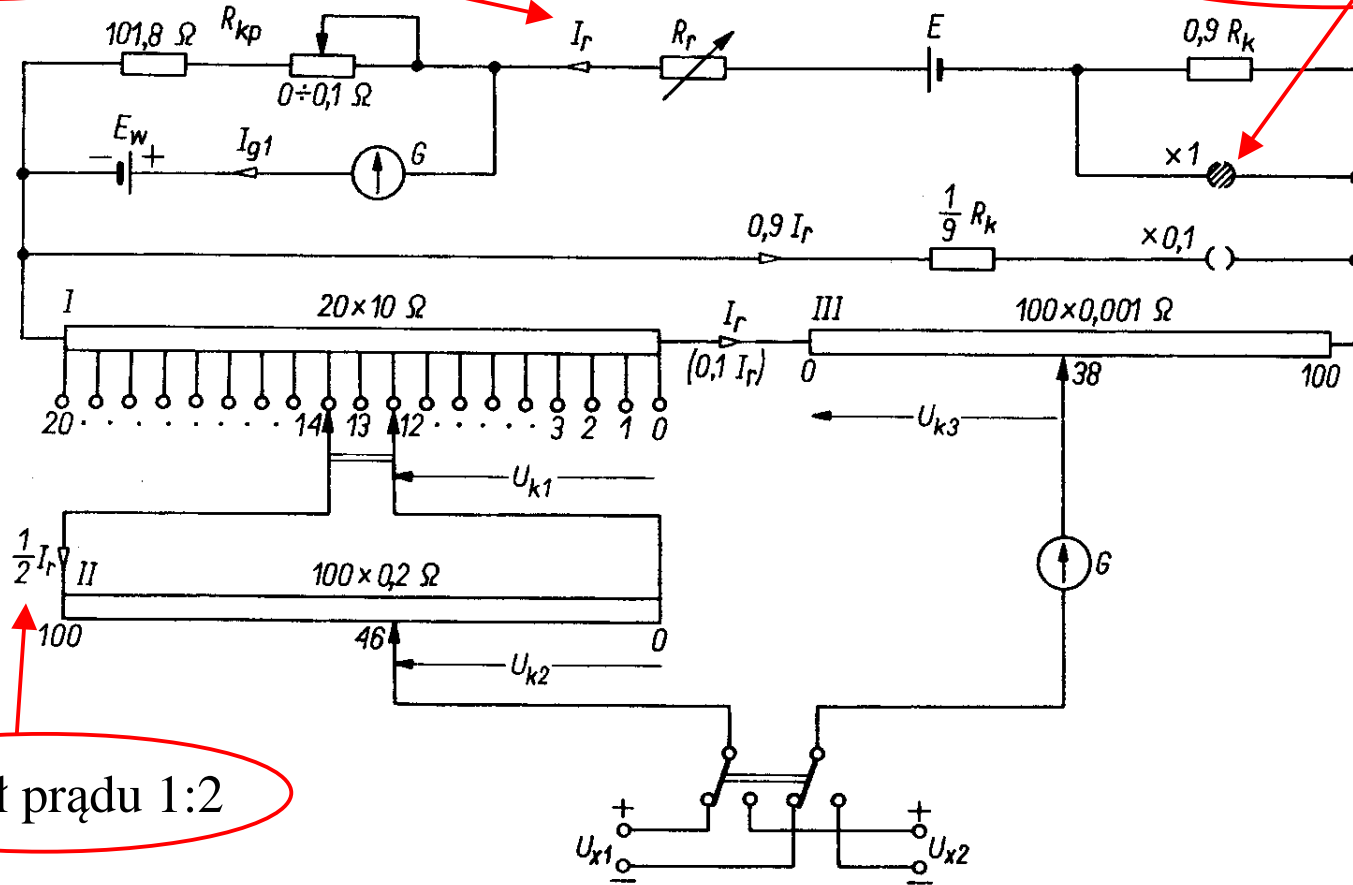
Dwustopniowa dekada Rapsa zapewnia stałą wartość prądu roboczego I_r i stały stosunek podziału tego prądu 1:10.

6-cyfrowy kompensator Tinsley

Prąd roboczy 10mA

Zmiana zakresu

Podział prądu 1:2

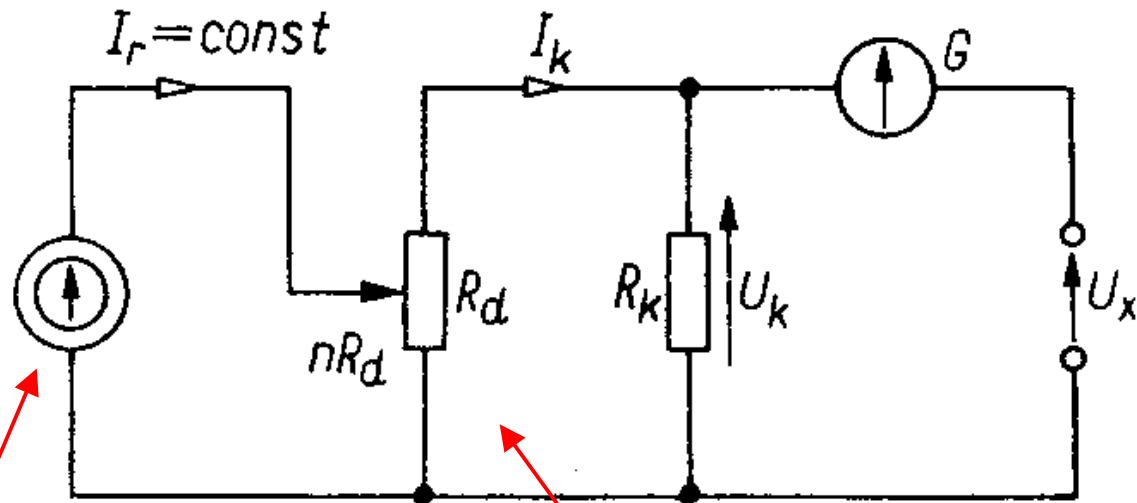
100-pozycyjne przełączniki zapewniają regulację 10nV .. 2V

Zalety kompensatora Tinsley

Do **zalet** kompensatora Tinsley można zaliczyć:

- zmniejszenie liczby styków w przełącznikach,
- zmniejszenia wartości rezystancji opornika R_k (ok. 200Ω),
- dwa zakresy pomiarowe (2V i 200mV).

Kompensator Julie o stałej rezystancji

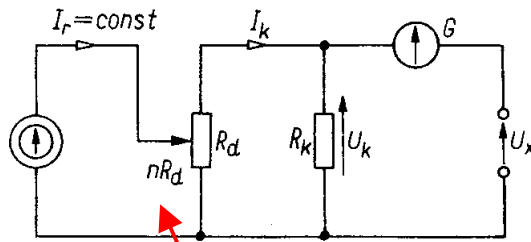

Precyzyjne źródło prądowe I_r

Regulowany dzielnik prądu R_d

Regulację prądu I_k zapewnia regulowany dzielnik prądowy R_d , dzielący w stosunku 1:n stałą wartość prądu ze źródła prądowego I_r .

Kompensator Julie – zasada pomiaru

Wzór na dzielnik prądowy

$$U_k = I_k \cdot R_k = I_r \cdot \frac{nR_d}{nR_d + ((1-n)R_d + R_k)} R_k$$

$$U_k = I_k \cdot R_k = I_r \cdot n \frac{R_d R_k}{R_d + R_k}$$

$$0 \leq n \leq 1$$

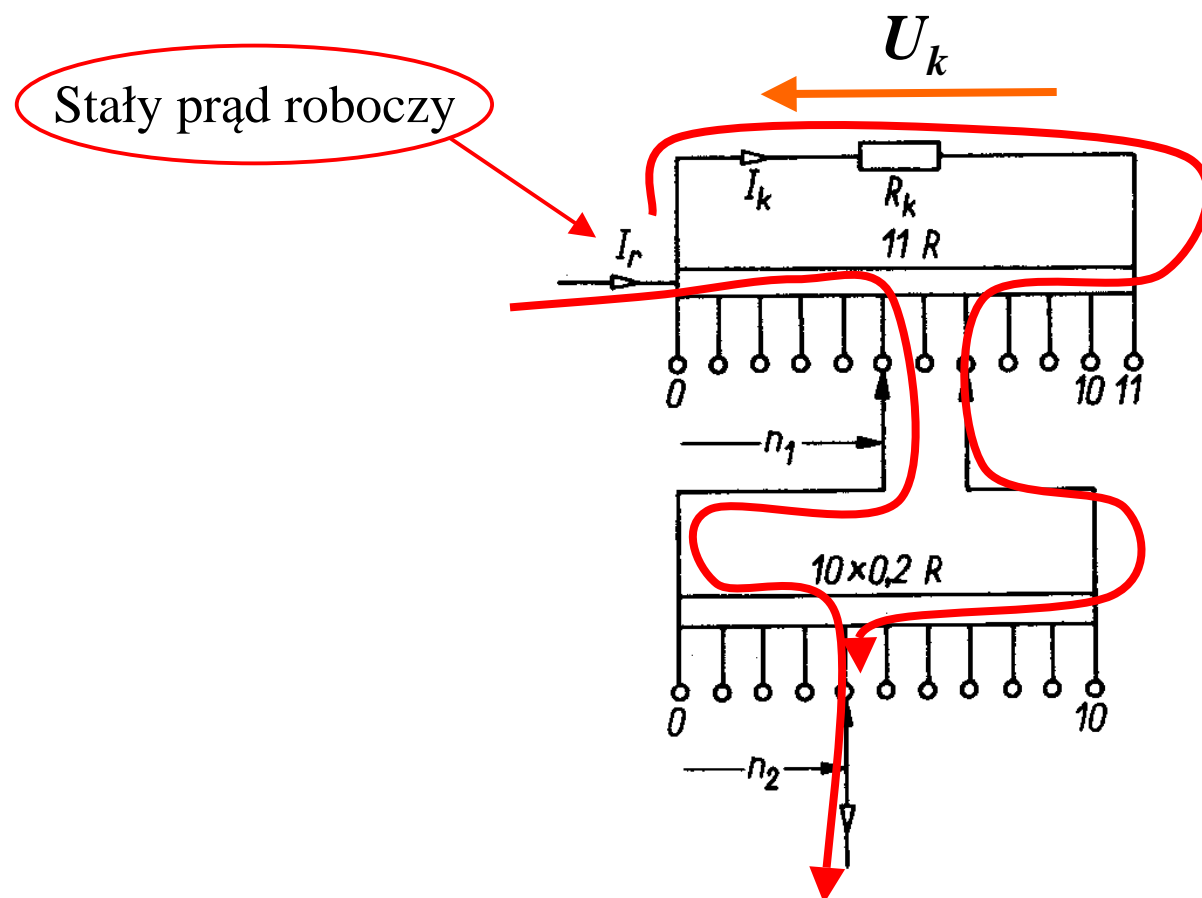
$$I_r \frac{R_d R_k}{R_d + R_k} = c$$

Stały składnik

$$U_k = c \cdot n$$

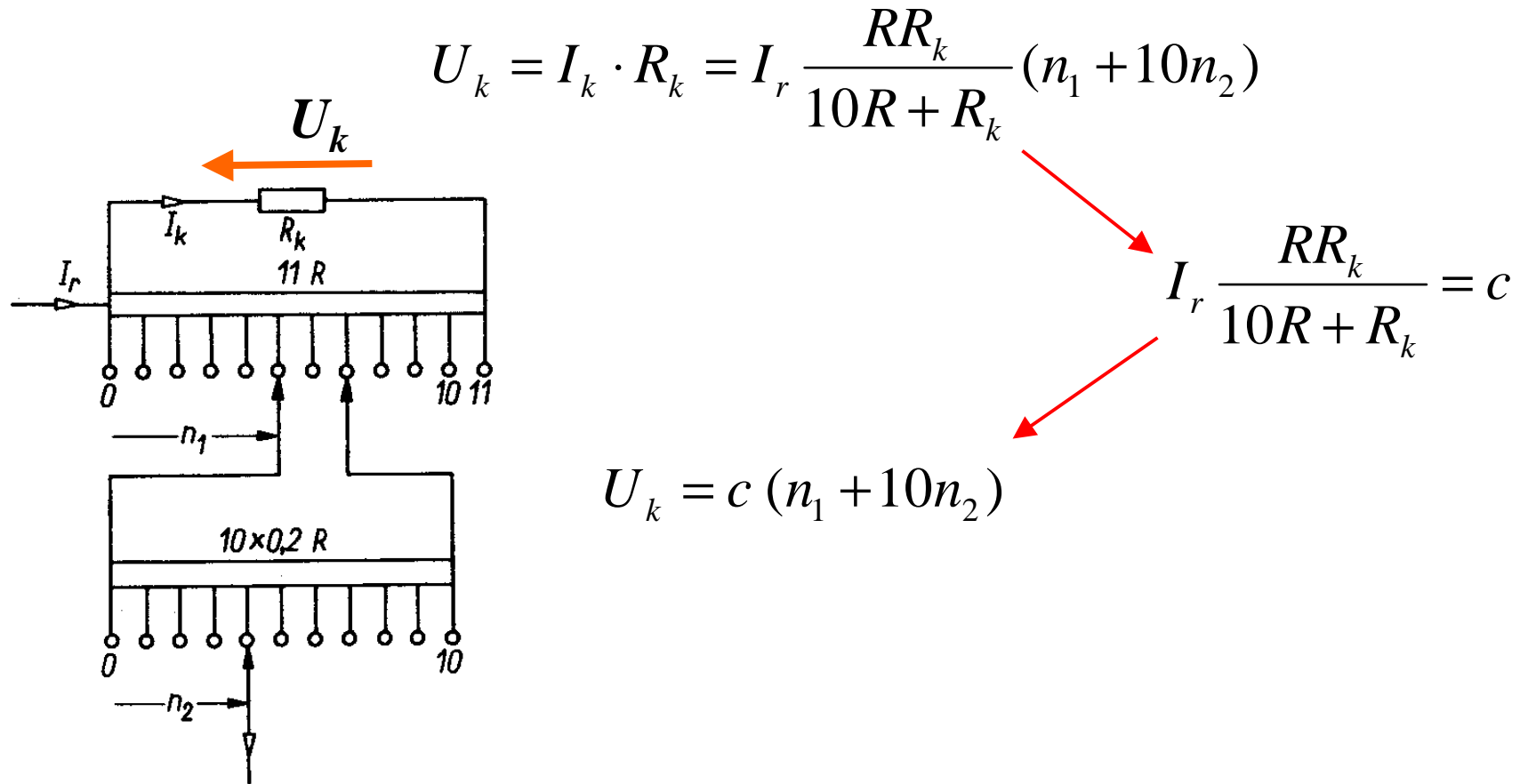
Stan kompensacji uzyskuje się dobierając stosunek n podziału rezystancji R_d w dzielniku prądowym $R_d R_k$

Kaskada Kelvina-Varleya w układzie dzielnika prądu

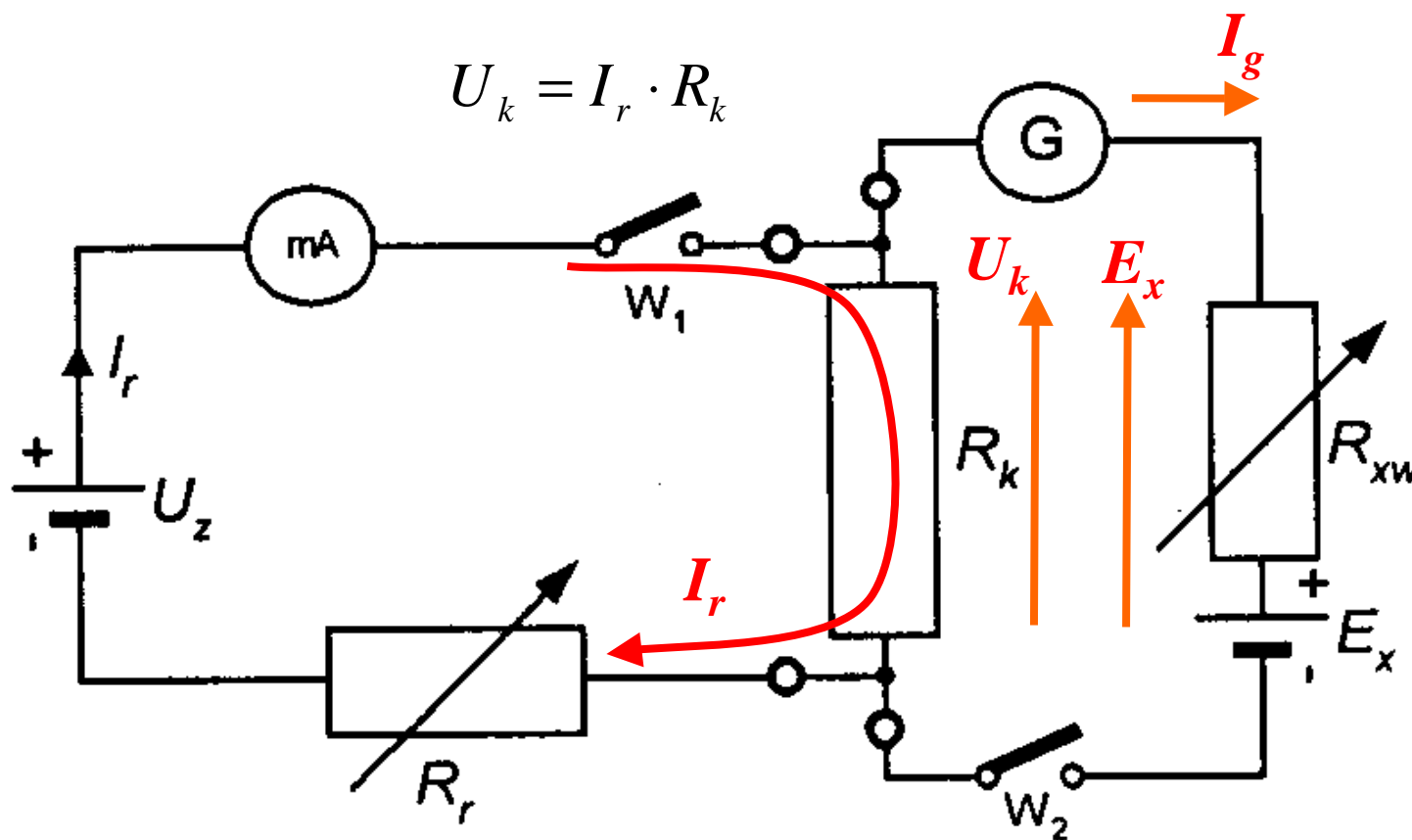
Prąd roboczy I_r rozplywa się na dwie części ustalone stosunkami dzielników n_1 i n_2

Kaskada Kelvina-Varleya – stosunek podziału prądów

Dydaktyczny model kompensatora o stałej rezystancji

Ćwiczenie nr 20

Rezystor R_{xw} reprezentuje rezystancję wewnętrzną ogniwa badanego.

Pomiar kompensatorem – kolejność postępowania

1. Stan początkowy: łączniki W_1 , W_2 otwarte, rezystory dekadowe R_r , R_{xw} ustawione na maksymalne wartości,
2. Zamykamy łącznik W_1 i rezystorem R_r regulujemy prąd roboczy I_r (wg wskazań miliamperomierza $\mathbf{A}$) tak, aby uzyskać wstępną kompensację $U_k \approx E_x$, (pamiętając, że $U_k = I_r \cdot R_k$),
3. Zamykamy łącznik W_2 – galwanometr wychyli się i wskaże brak stanu kompensacji,
4. Rezystorem R_r doregulowujemy prąd roboczy I_r do stanu kompensacji (wg wskazań galwanometru $I_g = 0$),
5. Zmniejszamy rezystancję R_{xw} zwiększając tym samym czułość galwanometru, który ponownie wskaże brak kompensacji,

Pomiar kompensatorem – kolejność postępowania c.d.

6. Ponownie regulujemy rezystorem R_r (ale mniejszymi dekadami) prąd roboczy I_r do stanu kompensacji ($I_g = 0$),

7. Ponownie zmniejszamy rezystancję R_{xw} zwiększając znowu czułość galwanometru, który ponownie wskaże brak kompensacji,

8. Powtarzamy punkty 6 i 7 aż do uzyskania końcowego stanu kompensacji ($I_g = 0$), przy ustawionej maksymalnej czułości galwanometru ($R_{xw} = 0$),

9. Obliczamy wynik pomiaru siły elektromotorycznej:

$$E_x = U_k = I_r \cdot R_k$$

10. Otwieramy najpierw łącznik W_2 a potem łącznik W_1 .

Błędy pomiaru kompensatorem

Względny błąd systematyczny graniczny

$$U_x = U_k = I_r R_k$$

$$\delta_{gr} U_x = \delta_{gr} I_r + \delta_{gr} R_k$$

Klasa
miliamperomierza

$$\delta_{gr} I_r = \frac{\Delta_{gr} I_r}{I_r} \quad \Delta_{gr} I_r = \frac{kl \cdot I_{zn}}{100}$$

$$\delta_{gr} R_k = kl_{Rn}$$

Klasa rezystora
wzorcowego

Błędy pomiaru kompensatorem, c.d.

Względny błąd nieczułości

$$\delta_{cz} U_x = \frac{\Delta U_k}{U_k}$$

Zmiana prądu dająca odchylenie $\alpha=1dz$

$$U_k = I_r R_k$$

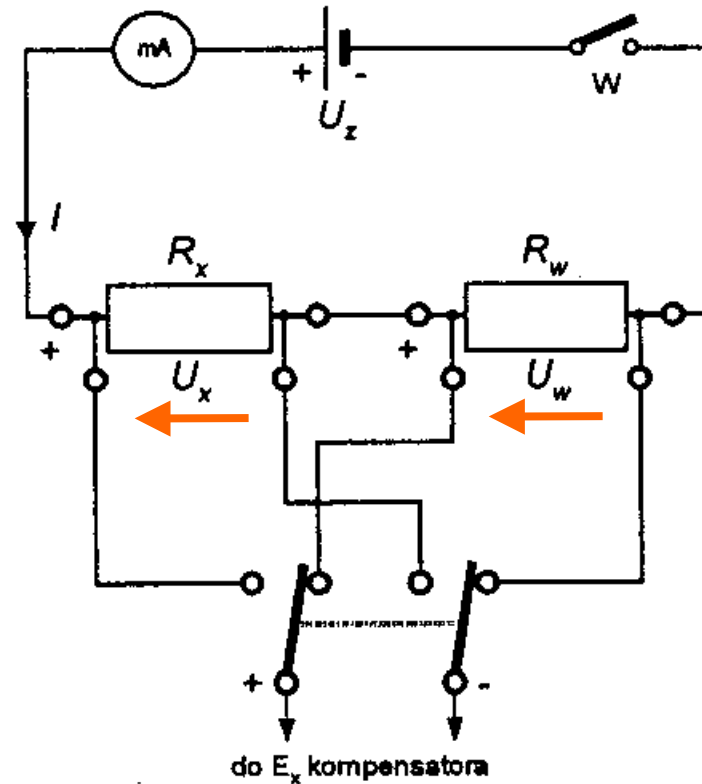
$$\Delta U_k = \Delta I_r R_k$$

$$\Delta I_r = I_r(\alpha_g = 1dz) - I_r(\alpha_g = 0dz)$$

Jeśli ΔI_r jest zbyt małe do odczytania na miliamperomierzu, to:

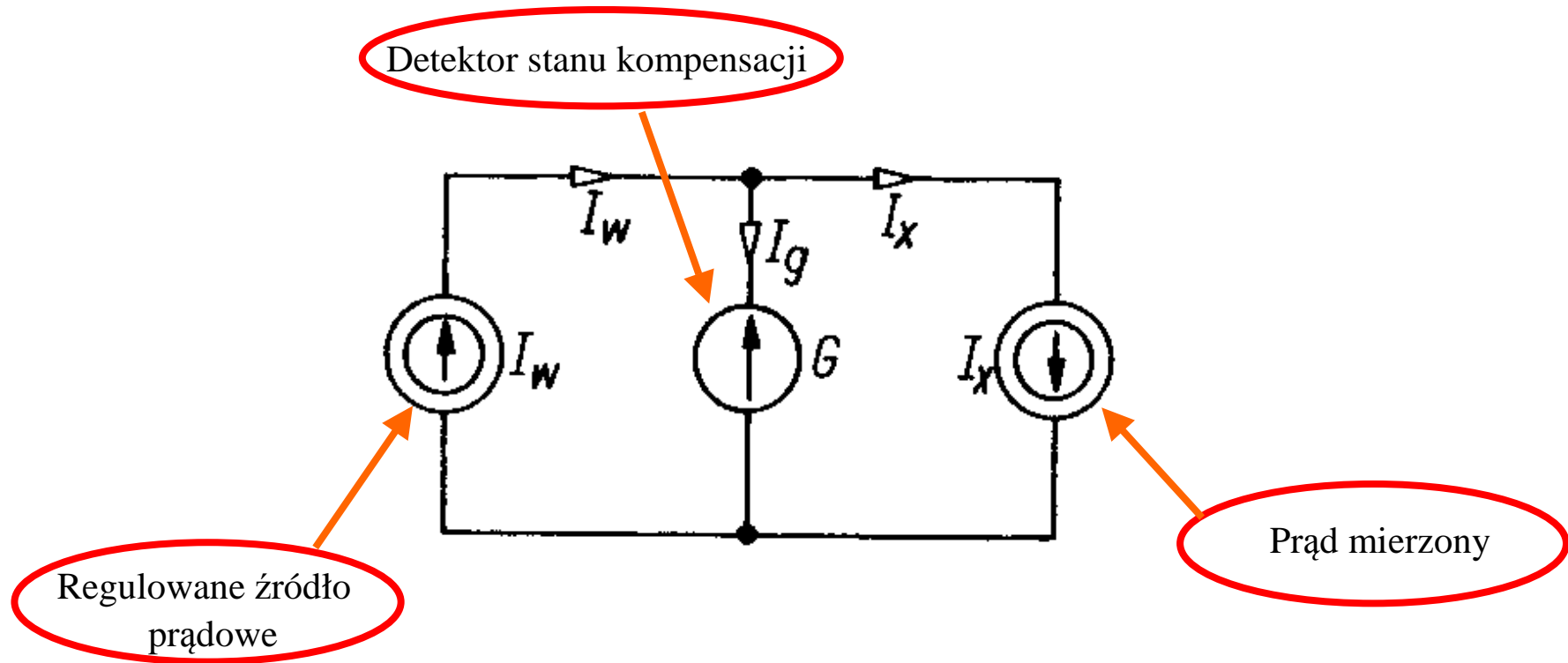
$$\Delta I_r = \frac{I_r(\alpha_g = n dz) - I_r(\alpha_g = 0dz)}{n}$$

Pomiar rezystancji kompensatorem napięciowym

$$R_x = R_w \frac{U_x}{U_w}$$

Zasada kompensacji prądów

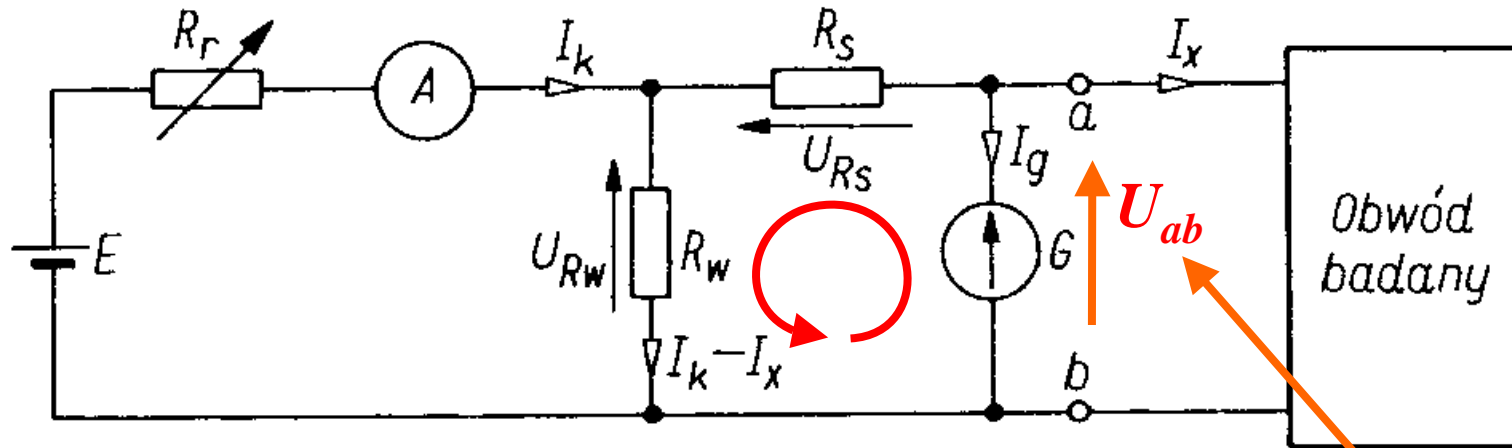
$$I_g = 0 \Rightarrow I_x = I_w$$

Zalety pomiarów kompensatorem prądowym

Pomiary kompensatorem charakteryzują się **zaletami**:

- w chwili pomiaru kompensator prądowy nie wnosi do obwodu mierzonego żadnej rezystancji, czyli nie żadnej pobiera mocy z obwodu mierzonego,
- w obwodzie mierzonym po dołączeniu kompensatora prądowego nie zmienia się rozptyw prądów.

Zasada budowy kompensatora prądowego

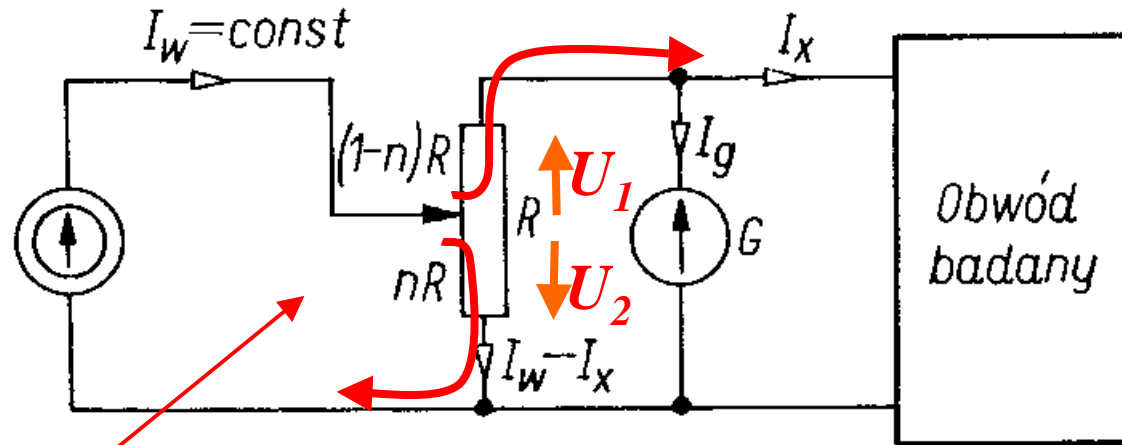
$$I_g = 0 \Rightarrow U_{Rw} = U_{Rs}$$

$$I_g = 0 \Rightarrow U_{ab} = 0$$

$$(I_k - I_x)R_w = I_x R_s$$

$$I_x = I_k \frac{R_w}{R_w + R_s}$$

Kompensator prądowy ze źródłem prądowym

Regulowany
dzielnik prądu R

$$U_g = I_x R(1-n) - (I_w - I_x)nR$$

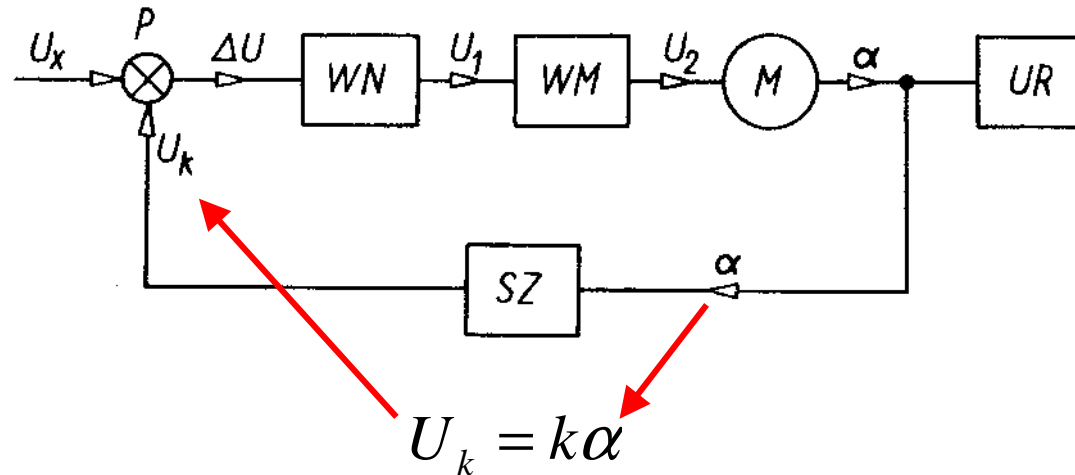
$$U_g = I_x R - I_w nR$$

$$I_g = 0 \Rightarrow U_g = 0 \Rightarrow I_x R = I_w nR$$

$$I_x = nI_w$$

Kompensator automatyczny - zasada

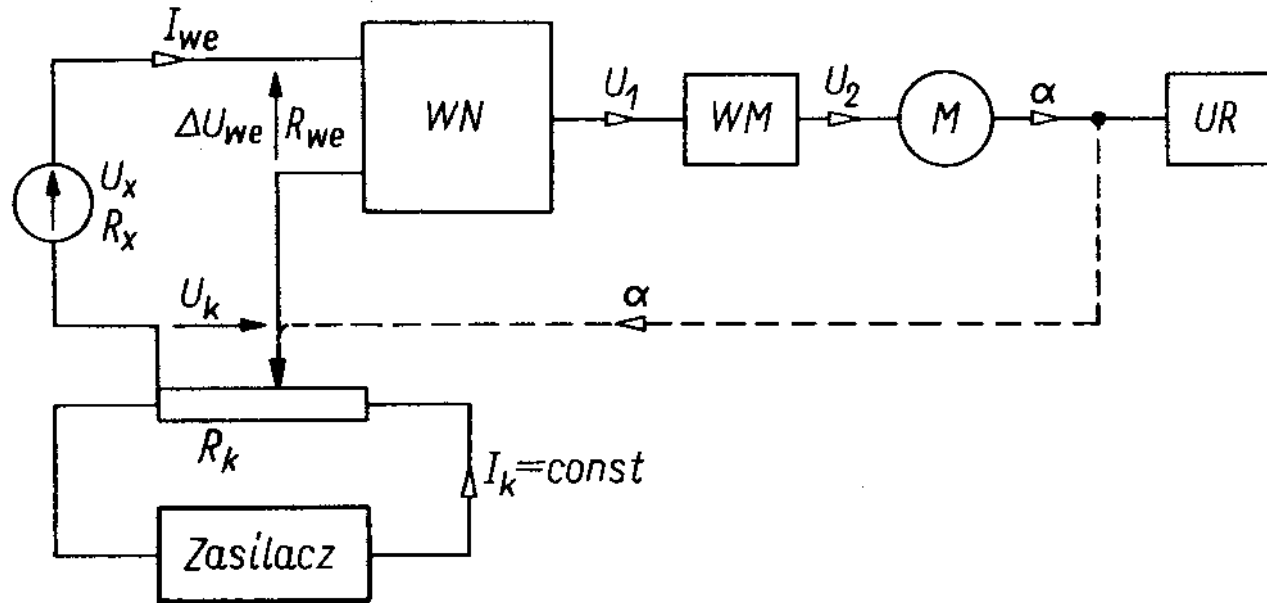

W stanie ustalonym układ zajmuje stabilne położenie odpowiadające kompensacji napięcia U_x

$$U_x - U_k = \Delta U = 0; U_1 = 0; U_2 = 0; \alpha = const.$$

$$U_x = U_k = k\alpha$$

Kompensator automatyczny - przykład

$$\Delta U_{we} = \frac{(U_x - U_k) R_{we}}{R_x + R_{we} + R_k} = \frac{U_x - U_k}{1 + \frac{R_x}{R_{we}} + \frac{R_k}{R_{we}}}$$

Kompensator automatyczny - wzory

$$\Delta U_{we} = \frac{(U_X - U_k)R_{we}}{R_X + R_{we} + R_k} = \frac{U_X - U_k}{1 + \frac{R_X}{R_{we}} + \frac{R_k}{R_{we}}}$$

Jest ważne, aby $R_{we} \gg R_k, R_X$, wtedy:

$$\Delta U_{we} \approx U_X - U_k$$

Kompensator automatyczny – rezystancja wejściowa

Napięcie progowe czułości $\Delta U_0 > 0$, powoduje w stanie kompensacji przepływ małego prądu wejściowego I_{we} :

$$I_{we} = \frac{\Delta U_0}{R_{we}}$$

Wartość prądu wejściowego I_{we} określa rezystancję wejściową kompensatora R_{wk} :

$$R_{wk} = \frac{U_x}{I_{we}} = \frac{U_x}{\Delta U_0} R_{we}$$

Duża czułość wzmacniacza zapewnia uzyskanie rezystancji wejściowej R_{wk} nawet do $10^{16}\Omega$, czyli bardzo dużej !!!

Kompensatory napięcia przemiennego

Napięcie sinusoidalne można przedstawić wzorem na dwa sposoby, w postaci trygonometrycznej:

$$u(t) = U_m \sin(\omega t + \varphi)$$

oraz w postaci wykładniczej:

$$u(t) = U_m e^{j(\omega t + \varphi)}$$

Oba zapisy są sobie równoważne.

Warunki kompensacji napięcia przemiennego

Aby skompensować przemiennie napięcie sinusoidalne należy zapewnić równość: częstotliwości, amplitudy i fazy :

$$\omega_x = \omega_k$$

$$U_{xm} = U_{km}$$

$$\varphi_x = \varphi_k$$

Przy pomiarach kompensacyjnych napięć przemiennych 50Hz równość częstotliwości zapewnia zasilanie kompensatora z sieci energetycznej 50Hz.

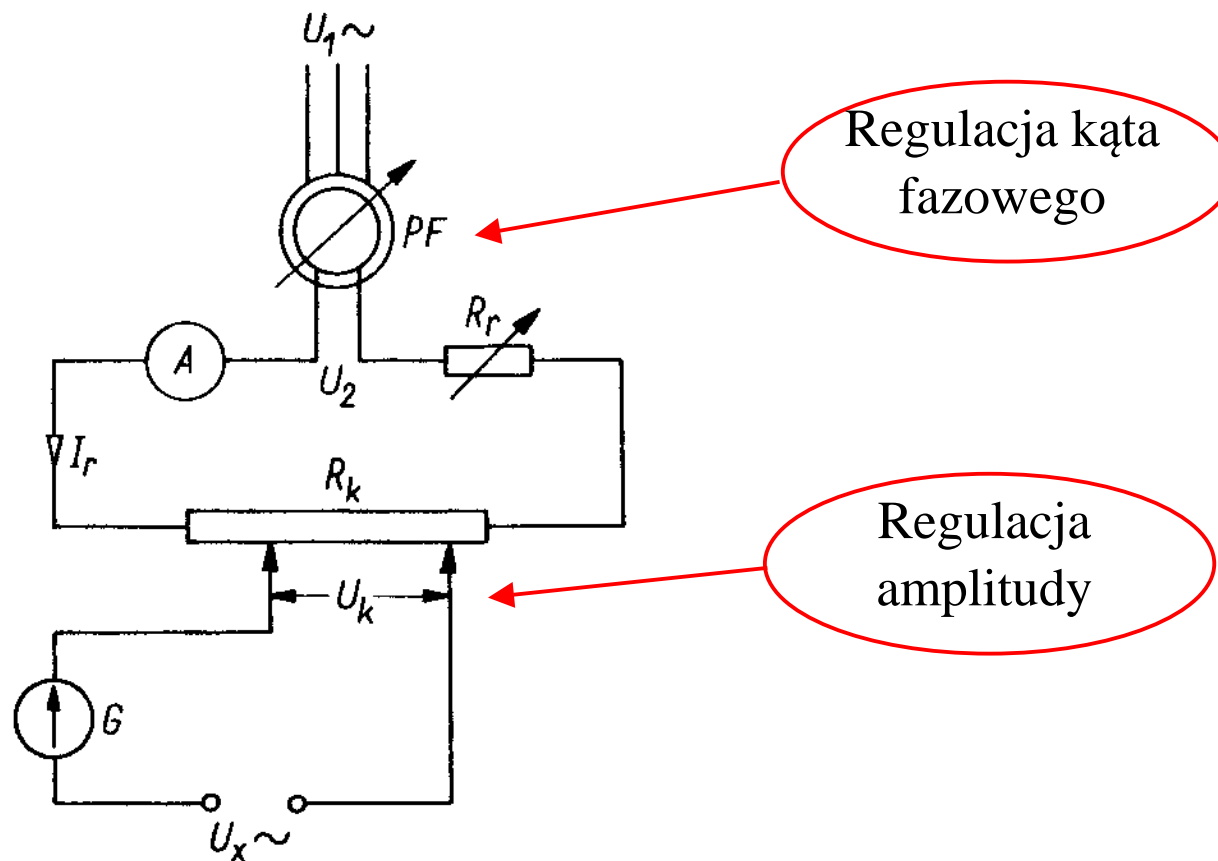
Rodzaje kompensatorów napięcia przemiennego

Kompensator napięcia przemiennego powinien więc umożliwić uzyskanie równości amplitudy i fazy napięcia kompensującego i mierzonego. W praktyce stosuje się dwa rozwiązania:

1. Kompensatory pracujące w układzie współrzędnych **biegunowych**,

2. Kompensatory pracujące w układzie współrzędnych **prostokątnych**.

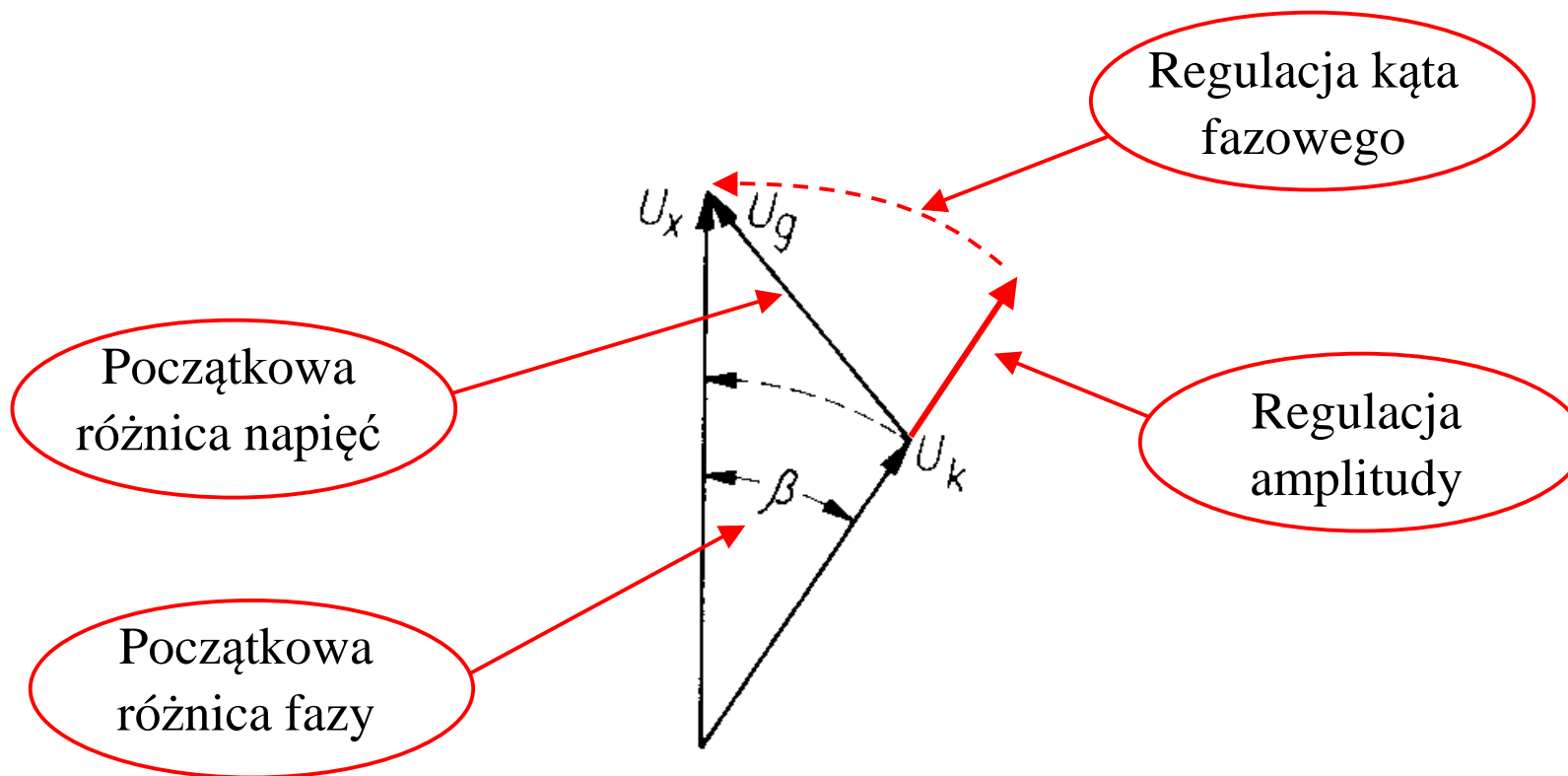
Kompensator napięcia przemiennego - Krukowskiego

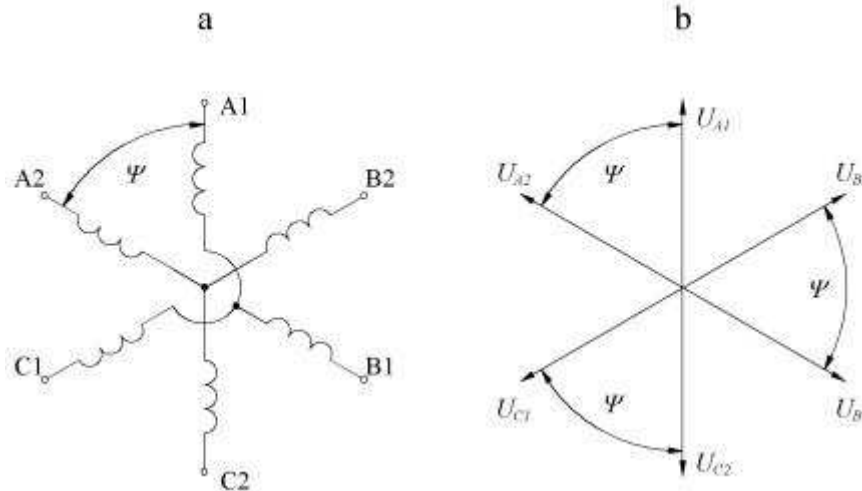
Kompensator w układzie współrzędnych biegunowych

Kompensator napięcia przemiennego – wykres wskazowy

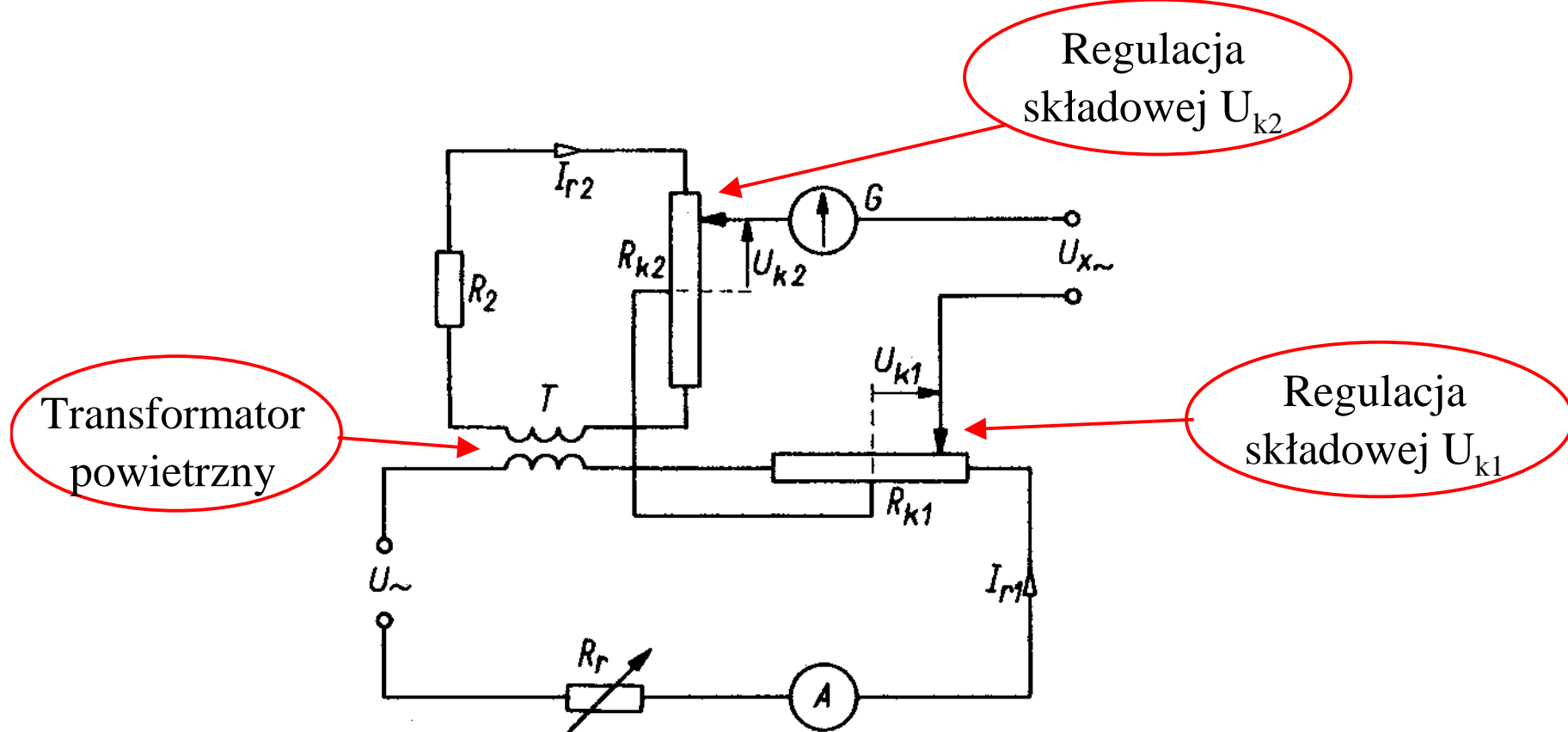

Przesuwnik fazowy

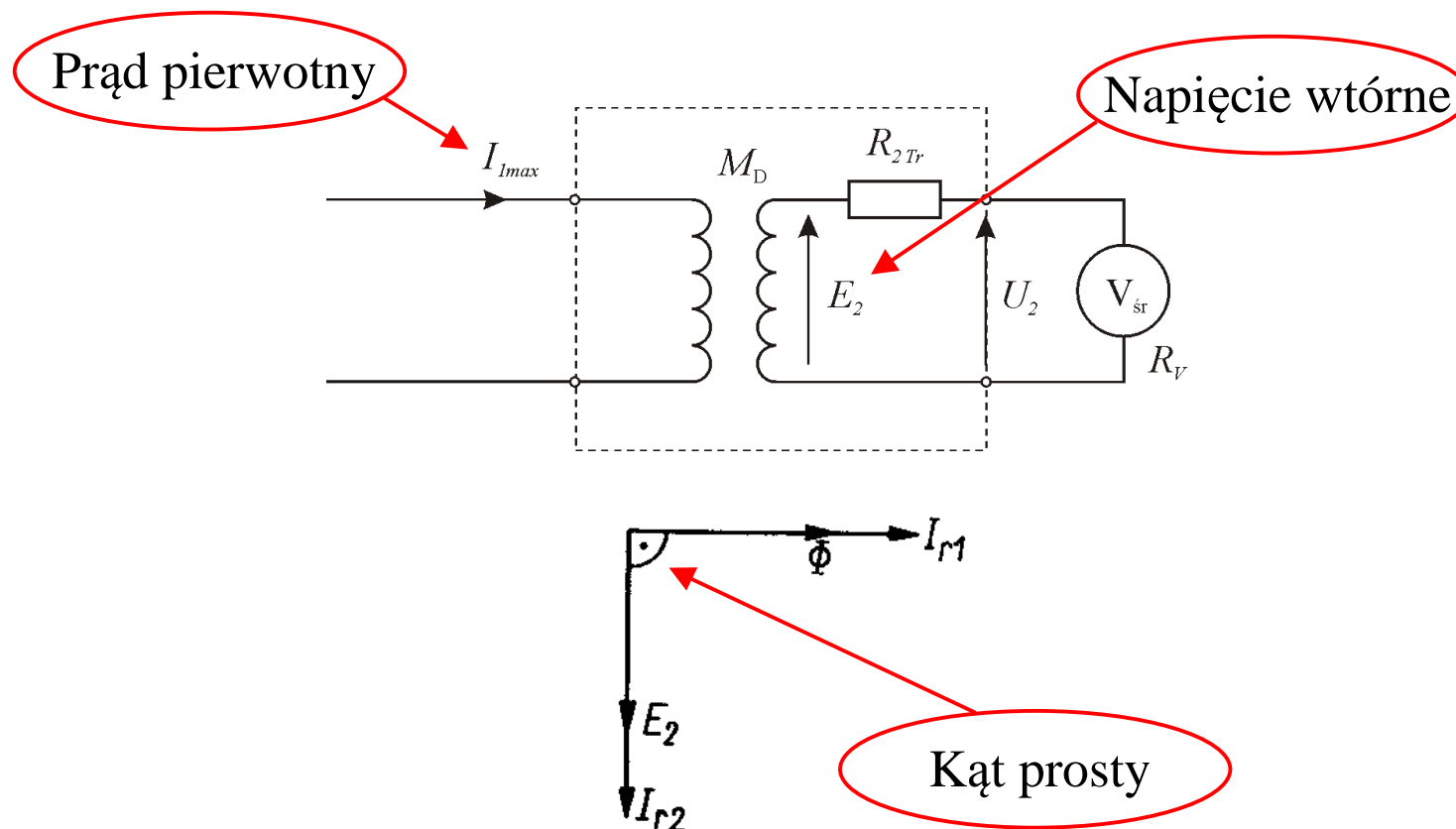
Przesuwnik fazowy jest **silnikiem** pierścieniowym z **zatrzymanym wirnikiem**. Kąt ustawienia wirnika względem stojana określa przesunięcie fazowe napięcia wtórnego względem pierwotnego.

Kompensator napięcia przemiennego Geygera

Kompensator w układzie współrzędnych **prostokątnych**.

Transformator powietrzny – wykres wskazowy

Transformator powietrzny zapewnia przesunięcie fazowe napięcia wtórnego o kąt prosty względem prądu pierwotnego

Stan kompensacji w kompensatorze Geygera

W stanie kompensacji zachodzi równość wektorów napięć:

$$\vec{U}_x = \vec{U}_k$$

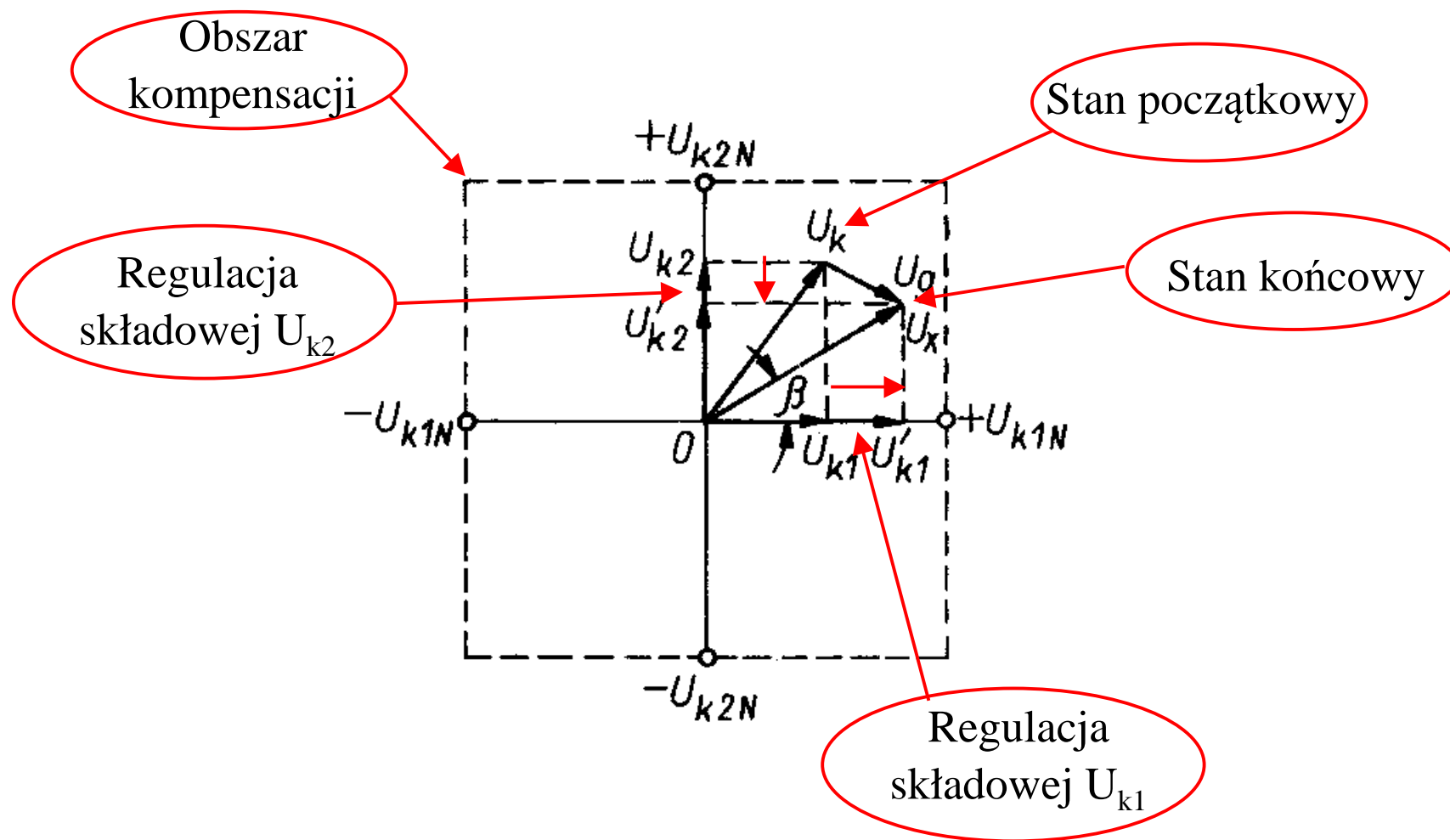
Amplituda napięcia kompensacyjnego:

$$U_k = \sqrt{U_{k1}^2 + U_{k2}^2}$$

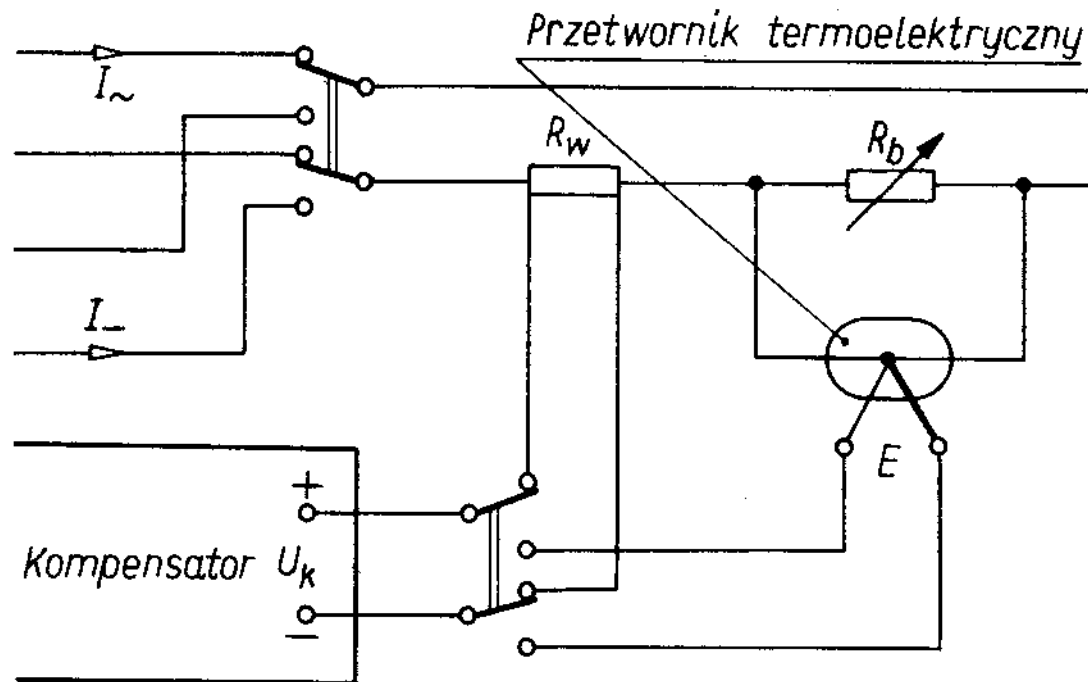
Kąt fazowy napięcia kompensacyjnego:

$$\operatorname{tg} \varphi = \frac{U_{k1}}{U_{k2}}$$

Proces kompensacji we współrzędnych prostokątnych

Komparator termoelektryczny

Komparator termoelektryczny umożliwia bardzo precyzyjne porównanie **wartości skutecznej** prądu przemiennego z **wartością prądu stałego**

Komparator termoelektryczny - pomiar

1. Dobieramy bocznic R_b tak, aby przetwornik termoelektryczny pracował blisko punktu znamionowego charakterystyki
2. Mierzimy napięcie termoelektryczne dla prądu przemiennego
3. Dobieramy prąd stały dający takie samo napięcie termoelektryczne
4. Mierzimy prąd stały na podstawie spadku napięcia na rezystorze wzorcowym R_W

Komparator termoelektryczny - zależności

Równość napięć termoelektrycznych świadczy o równości prądów

$$E(I_{\approx}) = E(I_{=})$$

Wartość prądu stałego wyznacza spadek napięcia na rezystorze R_W

$$I_{\approx} = I_{=} = \frac{U_R}{R_W}$$

Błędy pomiaru na poziomie $0,02 \div 0,05$ % - bardzo małe !!!

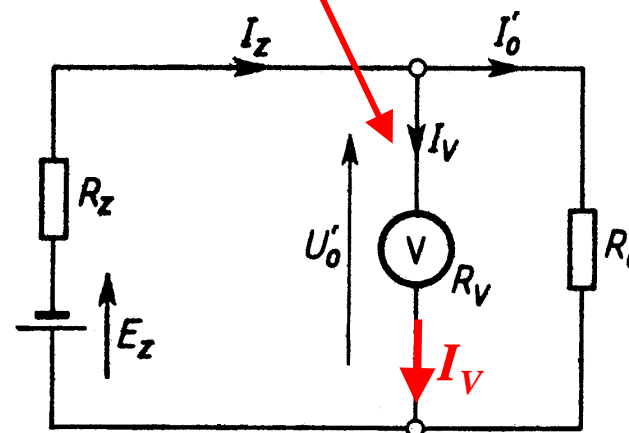
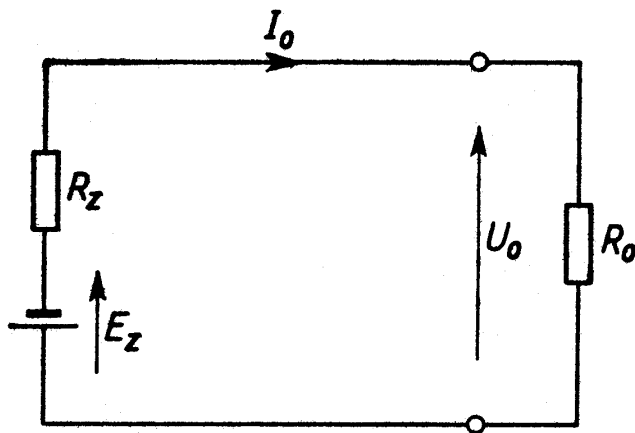
Kompensator - idealny woltomierz i amperomierz

Każdy **rzeczywisty woltomierz** posiada skończoną rezystancję R_V , a więc dołączony do obwodu mierzonego powoduje przepływ prądu I_V , czyli pobiera z obwodu mierzonego jakąś moc.

Kompensator napięciowy jest **idealnym woltomierzem**: podczas pomiaru nie pobiera on prądu z obwodu mierzonego, $I_V=0$.

W obwodzie mierzonym po dołączeniu kompensatora napięciowego **nie zmieniają się napięcia**.

$$R_V = \infty \Rightarrow I_V = 0 \Rightarrow U'_0 = U_0$$

Kompensator - idealny woltomierz i amperomierz

Każdy **rzeczywisty amperomierz** posiada rezystancję $R_A > 0$, a więc dołączony do obwodu mierzonego powoduje spadek napięcia U_A , czyli pobiera z obwodu mierzonego jakąś moc.

Kompensator prądowy jest **idealnym amperomierzem**: podczas pomiaru nie wprowadza on spadku napięcia do obwodu, $U_A = 0$.

W obwodzie mierzonym po dołączeniu kompensatora prądowego **nie zmieniają się rozkłady prądów**.

